

НАЦИОНАЛНО БЮРО ЗА ПРАВНА ПОМОЩ

Проект! Дата:05/01/2018 г.

СТАНДАРТИ ЗА КАЧЕСТВО В РАБОТАТА НА АДВОКАТИТЕ В ДОСЪДЕБНАТА ФАЗА НА НАКАЗАТЕЛНИТЕ ПРОИЗВОДСТВА

Според Закона за правната помощ (ЗПП), (обн., ДВ. бр. 79/4.10.2005 г.) публично финансираната правна помощ трябва да бъде ефективна и да осигурява равен достъп на гражданите до правосъдие (чл.3 ЗПП).

Предоставянето на правната помощ се организира от Националното бюро за правна помощ (НБПП) и адвокатските съвети, като НБПП осъществява общо и методическо ръководство на дейността по предоставяне на правна помощ, а местните адвокатски съвети осъществяват текущ контрол върху качеството на предоставяната правна помощ от адвокатите (чл.18, т.5 ЗПП).

През последните няколко години значително се увеличи броят на адвокатите, които се включиха в Националния регистър за правна помощ и понастоящем почти половината от адвокатите в страната участват в него. Това налага засилено внимание към качеството на предоставената правна помощ. В същото време след 2013 г., на основана на стандартите, заложен в Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи и в съответствие с развитието на практиката на Европейския съд по правата на човека, в рамките на Европейския съюз беше развита по-широка правна рамка за осигуряване на достъп до адвокат и достъп до правна помощ за лица, които не могат да си позволят сами да заплатят за правна помощ.

В тази връзка по-специално през 2013 г. Европейската комисия прие Директива 2013/48/ЕС относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство и в производството по европейска заповед за арест и относно правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане, според която държавите-членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите имат право на достъп до адвокат в срок и по начин, който позволява на заинтересованите лица реално и ефективно да упражняват правото си на защита (чл.3, ал.1 Директива 2013/48/ЕС). Достъпът до адвокат следва да бъде осигурен за заподозрените или обвиняемите без неоправдано забавяне преди разпит в полицията или извършването на друго следствено действие, при задържане или когато са призовани да се явят в съд (чл.3, ал.2 от Директива 2013/48/ЕС).

С цел улесняване на приложението на Директива 2013/48/ЕС Европейската комисия прие Препоръка на Комисията от 27 ноември 2013 г. относно правото на правна помощ за заподозрените или обвиняемите в наказателното производство (2013/С 378/03), която препоръчва „правното съдействие, оказано чрез системите за

правна помощ ... да бъде висококачествено, за да се гарантира справедливостта на производството. За тази цел във всички държави-членки следва да има системи за гарантиране на качеството на адвокатите, осъществяващи правна помощ“ (т.17 от Препоръката), както и „следва да се въведат механизми, които да позволяват на компетентните органи да заменят адвокатите, осъществяващи правна помощ, или да изискват от тях да изпълнят задълженията си, ако адвокатите не предоставят подходящо правно съдействие“ (т.18 от Препоръката).

Отново през 2013 г. Европейската комисия прие и Препоръка на комисията от 27 ноември 2013 г. относно процесуалните гаранции за уязвимите лица, които са заподозрени или обвиняеми в наказателно производство (2013/С 378/02), според която статутът на лицето като уязвимо следва да бъде установен и признат възможно най-бързо в рамките на течащо наказателно производство. Държавите-членки следва да гарантират, че всички компетентни органи могат да поискат извършването на медицински преглед от независим специалист с цел установяване статута на уязвимите лица и определяне на степента им на уязвимост и специфичните им нужди“ (т. 4 от Препоръката), както и „Ако уязвимото лице не е в състояние да разбира и следва производството, то следва да не може да се откаже от правото си на достъп до адвокат съгласно Директива 2013/48/ЕС (т.11 от Препоръката).

През 2016 г. беше приета Директива (ЕС) 2016/1919 относно правната помощ за заподозрени и обвиняеми в рамките на наказателното производство и за искани за предаване лица в рамките на производството по европейска заповед за арест. Директивата се прилага по отношение на заподозрени и обвиняеми, които имат право на достъп до адвокат съгласно Директива 2013/48/ЕС. В чл.7 от Директива 2016/1919 изрично се поставят изисквания спрямо качеството на правната помощ и обучението на адвокатите, които я предоставят. По-специално чл.7,ал.1 от Директива 2016/2019 изисква от държавите-членки „да вземат необходимите мерки, включително и по отношение на финансирането, за да гарантират, че: а)съществува ефективна и с адекватно качество система за правна помощ; както и б)услугите за правна помощ са с качество, което е адекватно за гарантиране на справедливостта на производствата, с надлежно зачитане на независимостта на юридическата професия“.

Чл.7, ал.2 от Директива 2016/1919 изисква от държавите-членки да гарантират подходящо обучение на всички служители, участващи във вземането на решения относно правната помощ в наказателното производство и в производството по европейска заповед за арест, а ал.3 изисква от държавите-членки да вземат подходящи мерки, за да насърчат осигуряването на подходящо обучение за адвокатите, които предоставят услуги за правна помощ. Директива 2016/1919 следва да бъде транспонирана в националното законодателство до 25.5.2019 г.

НАЦИОНАЛНО БЮРО ЗА ПРАВНА ПОМОЩ

Настоящият текст представя основните положения, които според действащото национално право гарантират качество на правната помощ, предоставяна в досъдебната фаза на наказателните производства. Текстът не съдържа нови правила за поведение на защитниците, а само обобщава и систематизира вече установените такива. Въвежда се единствено допълнително изискване към съдържанието на формулярите за отчитане и заплащане на правната помощ, предоставена в досъдебната фаза на наказателните производства, с което да се позволи събирането на повече информация за личността на подзащитния и информация за контакт с него.

Това обобщено представяне на стандартите за качество на правната помощ в досъдебната фаза на наказателните производства беше разработено в рамките на проект „Подобряване на достъпа до правна помощ в досъдебната фаза на наказателните производства в България“, който се осъществява в периода 2016 – 2018 г. в партньорство между НБПП и Институт Отворено общество – София и с участието на Холандския Съвет за Правна помощ като асоцииран партньор.

Като основа на разработката са използвани освен относимите правни норми на националното право и правото на ЕС, също и сравнително-правното изследване „Гаранции за достъпа до и качеството на правната помощ, предоставяна в досъдебната фаза на наказателните производства в избрани държави–членки на Европейския съюз (Институт Отворено общество – София, 2017 г.), изследването на адв. Златка Стефанова „В помощ на задържания от полицията и на обвиняемия в досъдебното производство“ (СИБИ, 2018) и текста на „Протокол относно дейността на правния съветник при разпити в полицията“, който е одобрен от Висшия адвокатски съвет на Холандия и действа между 2013 и 2015 г., преди същите разпоредби да бъдат въведени в холандското законодателство.

Предлаганите Стандарти за качество в работата на адвокатите, които предоставят правна помощ в досъдебната фаза на наказателните производства представляват доразвиване и конкретизиране на извършената от НБПП работа до сега в посока оценка и подобряване на качеството на правната помощ у нас. Основните положения от „Единни стандарти за качество, оценка и контрол на предоставената правна помощ“, (утвърдени от Председателя на НБПП на 29.04.2014 г.) тук са възприети и доразвити във връзка с особеностите на правната помощ в досъдебната фаза на наказателните производства.

Предлаганите Стандарти трябва да се разглеждат и във връзка със засиления ангажимент на НБПП към специализацията и професионалната квалификация на адвокатите от Регистъра за правна помощ. През октомври 2017 г. НБПП изиска от адвокатите от Регистъра да декларират пред местните адвокатски съвети в кои области на правото специализират и беше увеличено изискването за задължително

обучение на адвокатите от 4 на 20 часа годишно. От есента на 2017 г. в сътрудничество с ЦОА „Кръстю Цончев“ НБПП съдейства за организирането на обучителни семинари за адвокатите от Регистъра за правна помощ във връзка с последните изменения в НПК.

Предлаганите Стандарти за качество в работата на адвокатите, които предоставят правна помощ в досъдебната фаза на наказателните производства преследват три цели:

- да улеснят работата на служителите на НБПП и на местните адвокатски съвети при осъществяване на текущия контрол върху качеството на предоставената правна помощ в досъдебната фаза на наказателните производства,
- да очертаят рамка за съдържанието на курсовете за задължително обучение на адвокатите от системата за правна помощ,
- както и да послужат като практическо помагало в тяхната работа.

Преди да пристъпи към утвърждаване на предлаганите Стандарти, НБПП ще организира обсъждане на текста с професионалните среди – на 11.01.2018 г. в ЦОА „Кръстю Цончев“ ще се проведе кръгла маса по темата. Между 11.01.2018 г. и 12.02.2018 г. НБПП ще приема също така и писмени бележки и предложения по текста – такива могат да бъдат изпращани чрез електронна поща до адреса на НБПП nbpp@nbpp.government.bg

1. Обхват на защитата

Защитникът трябва добросъвестно да прилага знанията и опита си при осъществяване на защитата на обвиняемия в наказателното производство. Обемът и качеството на предоставената защита от упълномощения и от служебния защитник трябва да е еднакъв. Защитникът трябва изрично да разясни на своя подзащитен това законово положение.

Защитникът е длъжен да оказва правна помощ на обвиняемия и с цялата си дейност да съдейства за изясняване на всички фактически и правни положения, които са в полза на обвиняемия, като се ръководи от вътрешното си убеждение, основано на доказателствата по делото и закона.

Защитникът е длъжен да съгласува с обвиняемия основните линии на защитата. Това изисква провеждането на разговор в спокойна обстановка – за разясняване на предстоящите процесуални действия и действия по разследването, за обсъждане на фактите и доказателствата, които са събрани по делото или могат да се поискат или представят от защитата, за преценка кога да бъдат представени тези доказателства.

2. Информация, която подзащитният трябва да получи

За да може да вземе правилно решение за своето поведение пред разследващите органи, подзащитният трябва да бъде подробно и изчерпателно запознат с хода на наказателния процес, с правата, които има като обвиняем, с правата на защитата и с възможностите на защитата в рамките на процеса.

Подзащитният трябва да е информиран за това какви са възможните последици при всяко от следните решения:

- ако се откаже от правна помощ;
- ако направи самопризнание;
- ако откаже/ ако реши да съдейства изцяло или отчасти на разследването;
- ако се съгласи на споразумение.

За да информира и консултира своя клиент възможно най-ефективно, защитникът може да използва контролния списък с въпроси, който е даден като Приложение 2 към тези Правила.

3. Своевременно предоставяне на правната помощ

Правната помощ в досъдебната фаза на наказателните производства трябва да бъде осигурена от възможно най-ранен етап на процедурата, без да се допуска забавяне в обработката на документи от страна на компетентните институции.

Когато подзащитният е задържан, определеният защитник трябва да се яви и да осигури дължимата защита без никакви неоправдани забавяния. Забавянето на този етап не е нито в интерес на клиента, нито в интерес на правосъдието.

4. Несъвместимост

Преди да поеме защитата, защитникът трябва да прецени има ли пречка да встъпи в делото. Не може да бъде защитник онзи, който е бил защитник и на друг обвиняем и защитата на единия противоречи на защитата на другия; който е представлявал или е давал съвети на друг обвиняем с противоречиви интереси; който е представлявал или давал съвети на противната страна по делото; който е участвал в делото в друго процесуално качество или е съпруг или близък роднина на съдия, съдебен заседател, прокурор или разследващ орган по делото (чл. 91, ал. 3 от НПК).

Ако адвокатът е встъпил като защитник и впоследствие установи, че има пречка да участва в делото, той трябва да се отведе сам. Ако не направи това, съответният орган го отстранява от наказателното производство служебно или по искане на заинтересованото лице (чл. 92 от НПК).

5. Особенности на защитата при уязвими подзащитни

Защитникът следва да се информира във възможно най-ранен момент след поемане на защитата за възрастта и за здравословното състояние на подзащитния, за да прецени дали не са налице условията за прилагане на специалните правила от НПК за водене на досъдебно производство спрямо непълнолетни или спрямо лица с физически или психически увреждания, които им пречат да се защитават сами.

При защита на непълнолетно лице, обвинено в извършването на престъпление, защитникът трябва да провери дали досъдебното производство се извършва от разследващ орган със специална подготовка, да държи при необходимост при разпита на непълнолетния да участват педагог или психолог. Защитникът трябва да се увери, че за предявяването на разследването са призовани родителите или попечителите на непълнолетния обвиняем и дали им е осигурена възможност да присъстват, в случай че са поискали това.

6. Особености на защитата при подзащитни, които не владеят български език

Защитникът следва да се информира във възможно най-ранен момент след поемане на защитата дали подзащитният владее български език. Когато обвиняемият не владее български език, защитата е задължителна, освен ако обвиняемият изрично заяви, че не желае да има защитник.

Защитникът следва да се увери, че е зачетено правото на подзащитния да бъде защитаван от адвокат по свой избор и че е осигурено правото му на устен и писмен превод на език, който разбира.

Ако подзащитният се откаже от преводач или от защитник, той трябва да бъде надлежно информиран за възможните последици от това решение, т.е. препоръчително е отказът от адвокат и/или преводач да се осъществи след консултация с адвокат.

Защитникът трябва при необходимост да общува и с близки на обвиняемия или със защитници на обвиняемия в чужбина, да организира превод на документи, необходими за наказателното производство, и да ги представя по делото.

7. Участие на защитника при провеждане на разпит на обвиняем

Участието на защитник в процесуално-следствени действия гарантира справедливостта на процеса.

По време на разпита защитникът предоставя правна помощ – той може да съветва подзащитния, както и да прави искания, бележки и възражения, ако прецени, че това е в интерес на защитата. Може да поиска преформулиране на въпрос, както и да посъветва подзащитния да се откаже от по-нататъшни изявления. След приключване на разпита защитникът проверява дали информацията, събрана по време на разпита е правилно отразена в протокола за разпит.

8. Документиране на предоставената правна помощ

Защитникът е длъжен да пази в архива си книгата по делото до 5 г. след приключването му. Това задължение важи и за книгата във връзка с правната помощ, която е предоставена при полицейско задържане, от което не е последвало образуване на наказателно производство, както и при участие на защитника в досъдебни производства, които са приключили без да достигнат до съдебна фаза.

Препоръчително е защитникът да регистрира чрез отделен формуляр в своя архив информация, която позволява точно идентифициране и осъществяване на контакт с подзащитния, информация за досъдебното производство и информация за предоставената правна помощ. За примерно съдържание на формуляра за регистриране на случая вж. Приложение 1.

При документиране на предоставената правна помощ защитникът отбелязва специално наличието на обстоятелства, които квалифицират подзащитния като лице в уязвимо положение (непълнолетен, неграмотен, не говори български език, необходимо ли е освидетелстване?).

9. Комуникация с подзащитния

Защитникът изпълнява задълженията си с отговорност и внимание.

За да осъществи защитата по най-добрия начин, защитникът трябва да проведе разговор с обвиняемия по възможност и преди, и след запознаване с постановлението за привличане в качеството на обвиняем. Разговорът е необходим, за да бъде запознат обвиняемият с правата и задълженията си и с правните си възможности, а защитникът – с фактите, свързани с обвинението от гледна точка на обвиняемия, както и за да се уточни линията на защитата.

Препоръчително е също да се даде възможност на подзащитния да се свърже със защитника и впоследствие, ако възникнат допълнителни въпроси за изясняване. В тази връзка защитникът трябва да даде на подзащитния своя визитна картичка или по друг начин да го осведоми по какъв начин може да се свърже с него.

За да могат да следят проактивно за качеството на предоставената правна помощ НБПП и местните адвокатски съвети трябва да разполагат с достатъчно надеждна информация за демографския профил на подзащитните, както и да могат да осъществят контакт с тях. Понастоящем тези данни могат да се извлекат от допълнителните документи, прилагани от адвокатите към отчетите да предоставена правна помощ, но информацията е пълна само в случаите, когато досъдебното производство приключва със съдебен акт. Освен това често се случва адресната информация за подзащитния да не е коректна, например множество подзащитни са регистрирани на един и същ адрес и на практика не може да бъде осъществен контакт с тях. Това важи най-вече за подзащитни от ромски произход, които живеят в крайградски гета.

НАЦИОНАЛНО БЮРО ЗА ПРАВНА ПОМОЩ

Към т.1 от формуляра за Отчет на предоставената правна помощ към НБПП и към стр.1 от Формуляра на дежурния адвокат ще бъдат въведени допълнителни графи за отчитане на основните демографски характеристики на подзащитните (трите имена, ЕГН, пол, възраст) и адрес и телефон за връзка с тях. Защитникът трябва да регистрира в отчета коректно трите имена, ЕГН и основните демографски характеристики на подзащитния, както и да впише актуална информация за контакт с подзащитния – адрес и телефон за връзка.

10. Комуникация с останалите участници в процеса

Защитникът изпълнява задълженията си по начин, който не позволява подкопаване на доверието в правото и в професията, т.е. зачита останалите участници в процеса. Когато прави искания, бележки и възражения, защитникът поддържа колегиален тон към останалите участници в процеса и към представителите на органа, който ръководи извършването на съответните процесуално–следствени действия.

НАЦИОНАЛНО БЮРО ЗА ПРАВНА ПОМОЩ

Приложение 1: Примерен формуляр за регистриране в архива на адвоката на предоставената правна помощ във връзка с досъдебни производства по наказателни дела

А. Информация за подзащитния

- 1) трите имена
- 2) ЕГН
- 3) възраст (пълнолетен/ непълнолетен)
- 4) гражданство
- 5) адрес и телефон за връзка
- 6) задържане – начален и краен момент
- 7) здравословно състояние
- 8) Необходим ли е лекар?
- 9) Необходим ли е психиатър?
- 10) Необходим ли е преводач?

Б. Информация за досъдебното производство

- 1) Номер/ прокуратура
- 2) Наблюдаващ прокурор, име и телефон
- 3) Обвинение, по текст от НК
- 4) Компетентен съд
- 5) Разследващ орган, име и телефон

В. Информация за правната помощ

- 1) дата и час на известяване на адвоката, че е определен за защитник,
- 2) начален и краен час на посещение, извършено във връзка с правната помощ,
- 3) времетраене на посещението за предоставяне на правна помощ.

Приложение 2: Контролен списък с най-важни въпроси за разясняване при консултация с подзащитния

Основни права на подзащитния

- Дадена ли му е възможност да се срещне с адвокат по свой избор?
- Ролята на служебния защитник (няма разлика между служебен и договорен защитник)
- Задължение за поверителност (адвокатска тайна)
- Право на правна помощ
- Право на информация относно обвинението
- Право на достъп до документите по делото
- Право да откаже да дава обяснения
- Право да обжалва задържането
- Право да иска замяна на мярката за неотклонение с по-лека
- Право на уведомяване на близък/ роднина за задържането
- Право на свиждане с близки/ роднини по време на задържането
- Право на уведомяване на консулските власти за задържането
- Право на устен и писмен превод
- Право на медицинска помощ

Разяснения за хода на наказателния процес

- Разяснение относно обвинението
- Разяснения относно очакваната продължителност на задържането
- Разяснение относно това какво може да се очаква от разпита и указания за кратки и ясни изявления на подзащитния
- Разяснение относно правното значение на изявленията на подзащитния, включително значение на самопризнанието
- Право на подзащитния да прави искания, бележки и възражения по време на разпита
- Право на преглед на протокола за разпит

Други важни обстоятелства, които защитникът трябва да установи

- Възраст, заетост, семейно положение, предишни осъждания на подзащитния
- При задържане е важно да се установи какво е здравословното състояние на подзащитния – има ли хронични заболявания, има ли нужда от

НАЦИОНАЛНО БЮРО ЗА ПРАВНА ПОМОЩ

определени лекарства? Необходима ли е лекарска, психиатрична помощ или освидетелстване?

- Какъв е реда за комуникация между подзащитния и защитника – предоставяне на информация за контакт, уточняване на допълнителни срещи
- Финансовите условия на правната помощ – кога се дължи възстановяване на средствата на НБПП?
- Какви са условията и ограниченията за контакти между подзащитния и определени трети страни (свидетели, пострадали, други обвиняеми)?